

**GENRET, AUTENTTISET TEKSTIT JA
INTERVENTIOT
MONILUKUTAIDON OPETUKSESSA**

Kevät 2016
Kainulainen

GENRE-PEDAGOGIIKKA?

Teksteihin voi käydä käsiksi genrelähtöisesti:

- Genre-pedagogiikka on yksi menetelmä tekstitaitojen opetukseen; siitä puhutaan myös erikseen kirjoittamisen opetuksen suuntauksena.
- Pedagogiikka perustuu pääasiassa Hallidayn, Bernsteinin ja Vygotskyn ajatuksiin oppimisesta, erityisesti kielen oppimisesta ja omaksumisesta .

TEKSTILAJI GENRENÄ

(KS. ESIM. LUUKKA 2004; KOTUS 2008)

Tekstilajin käsitteellä kuvataan tekstien kielellisten ja rakenteellisten valintojen suhdetta tekstin tavoitteeseen ja siihen kulttuuriseen kontekstiin, jonka osa teksti on.

Tekstilaji on tietynlaista sosiaalista käytännettä palveleva kielenkäyttötapa.

Se on mm. sellaisten tekstien joukko, joilla on yhteisiä kommunikatiivisia päämääriä: ”tunnistettavissa oleva kommunikatiivinen tapahtuma, jota luonnehtii se, että yhteisön jäsenet ymmärtävät samankaltaisesti lajiin kuuluvien tekstien kommunikatiiviset päämäärät”.

Tekstilajit ovat sanatonta tietoa, jota tekstin tuottajat ja lukijat käyttävät hyväkseen toiminnassaan.

TEKSTITYYPPI GENRENÄ?

(KS. LISÄÄ MM. MÄNTYENEN, SHORE & SOLIN 2006; WERLICH 1983; CALLAGHAN, KNAPP & NOBLE 1993; COPE & KALANTZIS 1993; LUUKKA 2003; SWALES 2001)

Tekstityypillä tarkoitetaan yleensä kielen muodoista ja rakenteista lähtevää luokkaa, jolla pyritään kuvaamaan rajattua määrää kielellis-retorisia strategioita.

Monia tekstilajeja voisi todennäköisesti luonnehtia tietyllä tekstityypillä, mutta toisaalta tietty tekstilaji voi sisältää useampaa tekstityyppiä. Esimerkiksi lehti uutisessa voi olla kuvailevia, kertovia ja eritteleviä jaksoja. Sama teksti voi siis sisältää kielellisesti erilaisia jaksoja, eli erilaisia tekstityyppejä, joista yksi on usein kuitenkin vallitseva.

Tekstityypit ovat melko universaaleja, kun taas tekstilajit ovat enemmänkin kulttuurispesifejä.

TEKSTITYYPIT/ (abstraktit) GENRET

ovat sosiaalisia ja kulttuurisia prosesseja, jotka

KUVAAVAT	SELITTÄVÄT	OHJAAVAT	PERUSTELEVAT	KERTO VAT
----------	------------	----------	--------------	-----------

ja jotka näyttäytyvät/edustuvat seuraavina **tekstilajeina/ konkreettisina genreinä**

Tilanteiden tapahtumien ja ilmiöiden kuvaukset	Tilanteiden ja tapahtuminen selostukset	Ohjeet	Mielipidekirjoitukset	Sadut, tarinat, kertomukset, myytit
Tiedonannot	Syiden ja seurausten selostukset	Neuvonta	Arvioinnit	Muistelmat
Määritelmät	Selitykset	Työohjeet	Arvostelut	Omat tarinat
Tekniset kuvaukset	Esseet	Reseptit	Pohdiskelevat esseet	Historian tapahtumat
Tiederaportit		Manuaalit	Keskustelut	
Työselostukset			Väittelyt	

ja niillä on omat tyypilliset rakenteensa ja kielioppinsa

”ABSTRAKTION TASON” GENRET (TEKSTUAALISET VALINNAT, JOTKA TOTEUTTAVAT TIETTYJÄ TEHTÄVIÄ YHTEISÖSSÄ)

- kuvaava
- selittävä
- ohjaileva
- perusteleva
- kertova

”konkretisoituvat”, konventionaalistuvat työselostuksina, esseinä, arvosteluina, satuina; uutisina, mainoksina, tekstiviesteinä, lakiteksteinä, romaaneina jne.

AVUKSI GENREN, TEKSTITYYPIN TUNNISTUKSEEN

Kertova

- kertomuskielioppi
- toiminta, tapahtumat, juonen eteneminen
- ajan määrittely
- toimintaa kuvaavat verbit, mennyt aikamuoto
- aktiiviset toimijat

Selittävä/erittelevä

- sidoskeinot, konnektorit
- kausaalisuus
- varmuus/epävarmuus
- määrittävä, pohdiskelva, argumentoiva
- preesensin ja perfektin käyttö

Ohjaileva

- neuvonta, velvoittava, käskävä
- käskymuodot, ohjaileva passiivi, modaalinen muoto

Perusteleva

- kantaaottavuus
- sanavalinta, väitelauseet, asiavalinnat
- sanajärjestys

Kuvaava

- sanasto, sidosteisuuden puuttuminen
- adjektiivien käyttö
- kielikuvat
- olemista tai havaitsemista ilmaisevat verbit
- Ei aktiivisia toimijoita – kertoja kuvaa näkemäänsä tai kokemaansa
- aikamuoto (-> mitä muutos aiheuttaa?!)

AUTENTTINEN TEKSTI

Autenttinen teksti on

- *aito eli luonnollinen (ei oppikirjan teksti)*
- *mielekäs eli relevantti*
- *todellisuutta vastaava*
- *kulttuurisidonnainen*

Autenttinen teksti äidinkielen opetuksessa on

- *motivoiva*
- *yksilöllinen*
- *voi synnyttää todellisen lukuelämyksen ja antaa mahdollisuuden eläytyä*
- *heijastaa todellisen elämän moninaisuutta*
- *antaa valmiuksia kaikenlaisten tekstien kohtaamiseen*

(Sulkunen, S. 2003)

AUTENTTISUUDESTA MONILUKUTAIDON OPETUKSESSA

Tekstitaito-opetuksessa (tai äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa ylipäätään) tulisi käyttää autenttisia tekstejä oppijoiden omista tekstimaisemista - sekä informaaleista että formaaleista tekstiympäristöistä - sekä oppilaalle tärkeistä **uusista** tekstimaisemista.

Autenttiset tekstit ovat aitoja todellisen elämän tekstejä, ne ovat käyttäjilleen merkityksellisiä ja relevantteja, ja ne myös heijastavat ympäröivää kulttuuria ja todellisen elämän tekstimaisemaa (ks. esim. Widdowson 1990; Sulkunen 2004).

”Kielenkäyttö on luonteeltaan autenttista, jos se on sosiaalisesti merkityksellistä ja perustuu sosiaaliseen todellisuuteen tai luo sitä” (Luukka & Leiwo 2004 ; ks. myös Widdowson 1990).

AUTENTTISUUS TOIMINTANA

Autenttisuus tulisi näkyä myös toiminnassa, **autenttisina tehtävinä** vastakohtana kouluun liittyvälle näennäistekemiselle (kärjistäen = kirjoitetaan vain sen vuoksi, että on kirjoitustunti) ilman että tehtävillä ja toiminnalla on oikeasti tai oppilaalle merkitystä.

Autenttisuus käytännön opetustoiminnassa tarkoittaa siis sitä, että esimerkiksi kirjoitustehtävissä kirjoitetaan **oikeita tekstejä oikeaan tarkoitukseen** (Hiebert, Valencia & Afflerbach 1994).

INTERVENTIOT MONILUKUTAIDON OPETUKSESSA

(KS. ESIM. LEPPÄNEN 2004; POPE 1995)

Interventiolla tarkoitetaan sanakirjan mukaan puuttumista tai sekaantumista esimerkiksi johonkin tilanteeseen.

→ Myös teksteihin voidaan puuttua ja sekaantua siten, että samalla opitaan jotain tekstien rakenteista ja kielestä.

Kirjallisuuden ja kirjoittamisen opetuksessa tavoitteena interventiossa on muokata, sovittaa ja säätää tekstejä uuteen muotoon.

Toimiva tapa ymmärtää tekstiä ja sen tarkoitusta, on muuttaa tekstiä ja tutkia muutosten tekemiä vaikutuksia.

→ Interventioiden avulla voidaan ohjata ja ”herkistää” tutkimaan tekstien monimuotoisuutta.

Tekstuaalinen interventio työtapana sopii tekstitaito-opetukseen siksi, että siinä korostuu lukijan ja tekstin laatijan aktiivinen rooli tekstien parissa.

INTERVENTIOTYÖSKENTELYN VAIHEET

1. Lähtötekstin analyysi ja upottaminen kulttuuriseen kontekstiinsa: tutkiminen, ymmärtäminen ja purkaminen
2. Intervention laatiminen
3. Syntyneen tekstin tutkiminen ja vertaaminen alkuperäiseen tekstiin
4. Interventioiden käsittely ryhmässä

1. LÄHTÖTEKSTIN ANALYYSI JA UPOTTAMINEN KULTTUURISEEN KONTEKSTIINSA

Intervention ensimmäisessä vaiheessa lähtötekstiä analysoidaan ja upotetaan se kulttuuriseen kontekstiinsa - eli teksti ns. kehystetään esimerkiksi diasta 6 löytyvien kysymysten avulla.

- Kysymyksiä tietysti sovelletaan ryhmän tarpeiden mukaan!

Mitä analyysi paljastaakaan lähtötekstistä (esim. tutkimastanne autenttisesta tekstistä).

TUTKIKAA LÄHTÖTEKSTIÄ KYSYMYSTEN AVULLA JA ERITELKÄÄ, MITKÄ ASIAT TEKSTISSÄ OHJASIVAT TEITÄ PÄÄTELMISSÄNNE:

Aluksi

Millainen olo tekstistä tulee?

Mitä tämä teksti yrittää tehdä minulle?

Tekstin tausta

Miksi teksti on kirjoitettu, mikä tehtävä tekstillä on?

Kuka tekstin on tuottanut? Miten? Missä se on julkaistu?

Ketä varten teksti on tuotettu? Kuka sitä käyttää, mihin ja miten?

Missä törmää samanlaisiin teksteihin?

Millaisia tarkoitusperiä tekstillä on? Kenen etuja se palvelee?

Tekstin rakenteita ja muotoja

Miten teksti rakentuu? Mistä osista se koostuu?

Mihin tekstin sisältö perustuu?

- kokemuksiin, arkielämään, faktatietoon (tai sellaisena esitettyyn)
- näkemyksiin, mielipiteisiin, tulkintoihin?

Millaisen roolin teksti rakentaa kirjoittajalle ja lukijalle?

- Suhteen muodollisuus—epämuodollisuus, läheisyys—etäisyys, tunteikkaus—asiakeskeisyys, tasa-arvoisuus...

Miten kirjoittaja suhtautuu esittämäänsä asiaan?

- asenteet, varmuusasteet, totuusarvot jne.

2. INTERVENTION LAATIMINEN

Interventiossa lukija on analysoinut alkuperäistä tekstiä, minkä jälkeen hän muokkaa tekstin sisällöllisiä ja kielellisiä valintoja ja tuottaa oman tekstin tai tekstejä.

Muokkauksen kohteet voivat vaihdella mm. opiskelun kohteena olevien sisältöjen muokkaan.

Laadi oma interventiosi: muunna

- tekstilaji saduksi, mainokseksi, mielipidetekstiksi, rap-lyriikaksi tms.
- tyyliä paheksuvaksi, poeettiseksi, uskonnolliseksi tms.
- rekisteriä vaikkapa murteeksi
- tavoitteita
- tapahtumapaikkaa ja -aika
- kertojan näkökulmaa
- tai mitä ikinä keksitkin.

3. SYNTYNEEN TEKSTIN TUTKIMINEN JA VERTAAMINEN ALKUPERÄISEEN TEKSTIIN

Kirjoittamisvaiheen jälkeen siirrytään interventioiden analyysiin ja vertailuun suhteessa lähtötekstiin. Tämän vaiheen tarkoituksena on selvittää, mikä vaikutus tekstissä olevilla valinnoilla on tekstin kokonaisvaikutelmaan.

Tutki kuinka uusi tekstisi eroaa alkuperäisestä:

- Kuinka pohjatekstiä on tulkittu?
- Mihin interventio kohdistui?
- Mitä kaikkea muutit?
- Kuinka interventio onnistui?

4. INTERVENTIOIDEN KÄSITTELY RYHMÄSSÄ

Interventiot ovat työtapana yhteisöllistä oppimista tukevia, sillä ne tarjoavat oivan keskustelupohjan oppilasryhmälle. Sama lähtöteksti voi synnyttää tehtävänannostakin huolimatta hyvin erilaisia interventioita, joiden pohjalta voidaan keskustella.

Keskustelkaa pienryhmissä interventioistanne:

- *Mihin interventionne kohdistui? Millaisen vaikutelman halusitte luoda?*
- *Kuinka interventionne onnistuivat?*

Valitkaa yksi interventio (onnistunein, mielenkiintoisin tms.) toisille esitettäväksi.

KIRJALLISUUTTA AUTENTTISUUDESTA JA INTERVENTIOSTA

- Bachman, L. F. 1990. *Fundamental considerations in language testing*. Oxford: Oxford University Press.
- Bachman, L. F. & Palmer, A. S. 1996. *Language testing in practice*. Oxford: Oxford University Press.
- Bärlund, P. 2010. Autenttisuutta etsimässä vieraiden kielten oppitunnilla. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/27019/Lokakuu2010_Autenttisuutta_etsimassa.pdf?sequence=1
- Hiebert, E. H., Valencia, S. W. & Afflerbach, P. P. 1994. Definitions and perspectives. Teoksessa S. W. Valencia, E. H. Hiebert & P. P. Afflerbach (toim.) *Authentic reading assessment*. Newark: International Reading Association, 6–21.
- Leppänen, S. 2004. Jokaisessa meissä asuu pieni toisinkirjoittaja: tekstuaalinen interventio lukemisen ja kirjoittamisen opetuksessa. Teoksessa M.-R. Luukka & P. Jääskeläinen (toim.) *Hiiden hirveä hiihtämässä: hirveä(n) ihana kirjoittamisen opetus*. AOL:n vuosikirja XLVIII. Helsinki: AOL, 123–144.
- Luukka, M.-R. & Leiwo, M. 2004. Opetussuunnitelma äidinkielenopetuksen suunnannäyttäjänä. Teoksessa K. Sajavaara & S. Takala (toim.) *Kielikoulutus tienhaarassa*. Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielentutkimuksen keskus, 13–26.
- The New London Group 2000. *A pedagogy of multiliteracies. Designing social futures*. Teoksessa B. Cope ja M. Kalantzis (toim.) *Multiliteracies. Literacy learning and the design of social futures*. London: Routledge, 9–37.
- Pope, R. 1995. *Textual intervention. Critical and creative strategies for literacy studies*. London: Routledge.
- Sulkunen, S. 2004. Millaiset tekstit ovat nuorten mieleen? Lukukoetekstien autenttisuus suomalaisnuorten kulttuurissa. Teoksessa P. Linnakylä, S. Sulkunen & I. Arffman (toim.) *Tulevaisuuden lukijat. Suomalaisnuorten lukijaprofiileja. PISA 2000*. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos, 5–32.
- Sulkunen, S. 2007. *Text authenticity in international reading literacy assessment. Focusing PISA 2000*. Jyväskylän yliopisto. *Jyväskylä Studies in Humanities* 4.
- Widdowson, H. G. 1990. *Aspects of language teaching*. Oxford: Oxford University Press.